

KRITIKA I BIBLIOGRAFIJA

JEAN SCOT, *Commentaire sur l'Évangile de Jean*. Introduction, texte critique, traduction, notes et index de Édouard JEAUNEAU. Paris, Les Éditions du Cerf, 1972. 475 p.

V časovnem razmaku pičlih treh let, odkar je izdal tekst Skotove Homilije k Janezovemu prologu, ta biser krščanske latinske retorike in prepričljiv dokument karolinškega humanizma (prim. oceno v ŽA 19, 1969, 311—313), je isti neutrudni raziskovalec velikega irskega misleca zdaj izdal še drug pomemben Skotov tekst Komentar k Janezovemu evangeliju. Oba teksta se nekako dopolnjujeta in sestavljata drugo krilo Skotovega literarnega opusa, ki ga je Dom Cappuyns v slikoviti prisposobi primerjal z veličastnim triptihom: osrednji pano sestavlja gradiozna metafizična konstrukcija *Periphyseon*, eno krilo komentar k Psevdo-Dionizovi Nebeški harmoniji (*Expositiones*), drugo krilo pa Homilija s komentarjem.

Usoda Komentarja je bila v srednjem veku ravno nasprotna kot usoda Homilije: medtem ko je Homilija ohranjena najmanj v 56 rokopisih¹, pa je Komentar ohranjen v enem samem rokopisu (MS 81 Municipalne knjižnice v Laonu), pa še ta je torzo, saj mu manjka devetnajst poglavij na začetku prve knjige, cela druga in peta knjiga, konec prve, četrte in šeste knjige (vsaka knjiga razlaga po eno poglavje Janezovega evangelija); vprašanje pa je, ali je bilo delo s šesto knjigo sploh zaključeno. In medtem ko je Homilija doživela že enajst izdaj s številnimi ponatisi, pa je bil Komentar doslej le dvakrat natisnjen, in sicer pred 120 leti, kar dovolj zgovorno priča o nujnosti nove izdaje.

Po vsebini se Homilija in Komentar dopolnjujeta; večkrat srečujemo podobne misli in analogne izraze, zlasti v prvi knjigi Komentarja. Takšna je npr. pogostna misel, da je grško izražanje preciznejše, *significantius*, kot latinsko. Dalje je opazna težnja k humanizmu, ki pride lepo do izraza npr. pri kočljivi interpretaciji izvirnega gréha ali pri simbolični razlagi imena Adam (310 CD). Na splošno pa je Homilija bolj retorično-filozofskega, Komentar pa biblično-eksegetskega značaja.

Metoda biblične eksegeze, ki jo Skot uporablja, sledi načelu, naj „Biblijo razlaga samo Biblija“ („la Bible interpréte la Bible“). To nas spominja na znano Aristarhovo načelo *Ὁμηρον ἐξ Ὁμηρου σφραγίσσειν*, ki so ga patristični in srednjeveški eksegeti Biblije očitno aplicirali tudi na svoje strokovno področje.

Izdajatelj je svoje delo vzorno opravil. Izdaji je napisal obsežen uvod na 90 straneh, kjer je osvetlil problem avtentičnosti tega teksta, njegovih virov, doktrinalne vsebine in poznejše usode ter natančno opisal edini ohranjeni rokopis. Tekstu je dodal kritični aparat in prevod, ki je zelo natančen, pogosto tudi interpretativen, kar je razvidno že iz zunanje okoliščine, da ima vsak odstavek v prevodu precej večji obseg kot v izvorniku. Knjigo zaključujejo trije apendiksi in štirje indeksi.

Največjo dragocenost pa predstavljajo opombe, ki so zelo izčrpne in pogosto preraščajo v pravcate mikrofilološke razprave, tako npr. opomba o provenienci besede *proloquium*, katere usodo avtor zasleduje od Martiana Capella dalje (op. 4

¹ V izdaji Homilije 1. 1969 našteva Jeaneau 54 rokopisov, toda v letih po izidu so ga znanstveniki opozorili še na dva rokopisa, katerih eden je v Firenzah, drugi v Španiji.

na str. 100); vsekakor bi bilo zanimivo, začrtati tudi starejšo zgodovino tega izraza, ki ga zasledimo že pri Varonu. Naj omenim nadalje še zanimivo opombo o razločku med *incarnatio* in *inhumanatio* (str. 117, op. 3); o pomenu in frekventnosti besede *incunctanter* (str. 120, op. 7); o nenavadni, v antični grščini sicer nikjer izpričani sestavljenki ἀκριδομελίτροφος (str. 146, op. 8); o zadregi pri prevajanju besedice *reatus* (str. 172, op. 6); o neoplatonskem ozadju patrističnih pojmov učlovečenja (ἐνυθρώπωνσις) in ubožanstvenja (θέωσις — str. 224, op. 3); o simboliki števila osem (str. 285, op. 11); o šestih dobah in popolnosti števila šest (str. 289, op. 7, str. 291, op. 9, str. 344, op. 3). Izredno zanimiva je tudi opomba o Skotovi etimologiji imena Jeruzalem (str. 242, op. 8, in str. 243, op. 10): *Ierusalem, hoc est templum pacis* — kot da gre za hibridno grško-hebrejsko skovanko, zloženo iz grške besede ἱερόν in hebrejske besede *Solya* (=mir).

Spričo pomembnega deleža, ki so ga irski misijonarji prispevali k pokristjanjenju slovenskih dežel², bi bilo primerno tudi v našem nacionalnem okviru posvetiti več pozornosti filozofiji velikega irskega misleca Iohannesa Skota. Ni namreč izključeno, da so irski misijonarji zanesli k nam tudi kako iskro njegovega duha, ki se je po raznih peripetijah prebila skozi stoletja in ki morda še tli v kakem srednjeveškem rokopisu, ohranjenem na naših tleh. Takšen bi utegnil biti mariborski rokopis o simboliki števil, ki kulminira — presenetljivo — ravno v številu šest! Tudi spravljiv in human odnos irskih misijonarjev do poganških tradicij, ki ga poučarjajo naši raziskovalci, morda v neki meri razodeva širino Skotovega duha.

K. Gantar

GAJ JULIJE CEZAR, *Moji ratovi*, s latinskog preveo i komentirao Ton Smerdel. Zora. Zagreb 1972.

Prvi se put kod nas pojavljuje izdanje prijevoda svih djela koja čine „Opus Caesarianum“, tj. prijevod ne samo Komentara o galskom i građanskom ratu, koji su Cezarovo djelo, već i zapisa o aleksandrijskom, afričkom i hispanском ratu, čiji su autori najvjerojatnije oficiri, pratioci Cezarovi u njegovim ratnim pohodima. Dosad smo imali samo prijevod K. Raca: *Galski i građanski rat*, u izdanju Matice hrvatske, Zagreb 1897. Sadašnje izdanje „*Moji ratovi*“ tu prazninu ne samo popunjuje nego napokon pruža mogućnost da se Cezarov lik i njegova uloga u zbivanjima u I st. pr. n.e. potpunije osvijetli i shvati. To je sigurno jedan od razloga koji je ponukao Tona Smerdela da se prihvati ovog prijevoda. Ton Smerdel, klasični filolog koji se tako često javljao u ovom časopisu s mnogo je ljubavi i znanja prišao ovom djelu. O Cezarovu opusu u svom pogovoru kaže: „Cijeli Cezarov opus, autentičan i čitaoča uvodi u značajno povijesno razdoblje I st. pr. n.e. U toj se epohi, zahvaljujući njegovu djelu, mogu sagledati brojni događaji, politički i vojnički, a pozornica im je teritorij zemalja ondašnjeg antičkog svijeta. Zato se pred čitaocem ređaju velike i male scene, krvave i katkada nerazumljive zbog ljudskih shvaćanja, ali u tim scenama kao glavno lice u drami iskrsava Cezarova ličnost sa svim svojim vrlinama i manama....“ Upravo je u

² Prim. B. Grafenauer, *Zgodovina slovenskega naroda* 1 (Ljubljana 1964), 399; J. Pogačnik, *Zgodovina slovenskega slovstva* 1 (Maribor 1968), 11—12. R. Kolarič sicer zavrača tezo o vlogi irskih misijonarjev pri pokristjanjenju slovenskih dežel kot čisto legendo („reine Legende“, prim. *Freisinger Denkmäler*, München 1968, 68), vendar ne navaja za to nobenega resnega argumenta. Edini njegov argument je, češ da je bil tedaj najbližji irski samostan Bcbbio, jugozahodno od Milana. Toda kaj pomeni takšna geografska razdalja spričo verske gorečnosti tedanjih misijonarjev? Ali nista prišla Kiril in Metodij celo iz trikrat bolj oddaljerega Seluna? Nasprotno, verjetno je bila dejavnost irskih misijonarjev ravno zaradi bližine tega središča celo intenzivnejša in dolgotrajnejša, kot se običajno domneva.